

İŞTİRAK

Sene 1, Numero 4, 6 Mart 1326 Cumartesi

Sahib-i İmtiyaz ve Müdür-i Mesul
Serbest İzmir Gazetesi Sahibi

Hüseyin Hilmi

Directeur Husein Hilmi

Mu posta seneliği 60 kuruş
Mu posta altı aylığı 40 kuruş

Mekâtib ve Evrak-ı Vâride Bâb-ı Âli Caddesinde Manzume-i Efkâr Matbaasına gönderilmelidir

Biri Yer Biri Bakar Kıyamet Ondan Kopar

Sosyalizm Efkârının Mürevvicidir

Journal Socialiste ICHTIRAK

Münderecat

Şurayı Ümmet'e cevap / Hüseyin Hilmi

Büyük Bir Konferanstan (mabat)

Düşün (Ulemadan bir zat tarafından gönderilmiştir)

Françeska Farer –Serbesti Fikrin Şahadeti- / Truşak –Mütecimi Bedin-

Dede Hasan'dan Mabat / Refik Halit

Yetmiş sekiz Yaşında Bir Rus Sosyalist Kadının Muhakemesi

Fukarayı Ahalimize Müjde / M.

Şurayı Ümmet'e cevap

Geçen hafta neşr olunan Şurayı **Ümmet'de** 'Yeni Fırkalardan: Sosyalistler' serlevhayı icabı altında iki sütunluk yeni bir **garaz** numunesi intişar etti. Bu makalede memleketimizde birde sosyalist fırkası teşkil etmek üzere bulunduğu zikir olunduktan sonra kemali telaş ve heyecanla zavallı sosyalistleri **dâhili** ve zehirli birer mikrop oldukları anarşistlerin süt biraderleri buldukları ve daha bilmem muharririnin dimağı herze-zâdenden doğmuş neler neler sayıklıyor. Sosyalistlerin evham ve hayaletten başka hiçbir programları yokmuş onların mesleği başkalarının ağzındaki kapmak serveti umumiyenin tesavi-yi tezyini temin etmek ve nihayet yağmacılık imiş. Fakat teşekkür olunurmuş ki Avrupa'dan bu taraflara doğru akıp gelen bu fesat karşısında kuvvayı hissiyesi sağlam muazzam bir devlet bir millet varmış!

Şüphesiz ki bir maksadı hafı ile yazılan yahut yazdırılan bu makaleye cevap vermek büyük bir şendir. Fakat halkı irşat etmekten ibaret olan vazifemiz bize o şen'i de irtikâp ettirecek ne yapalım kendimizden ziyade aynayı cinsimiz için çalışıyoruz.

Sosyalistliğin en evvel hazreti İsa tarafından vaz olunmuş ve Roma'nın milyonlarını esirasının tırnaklarıyla kazanan azim zalimesine karşı teşkil ve tertip edilmiş bir dinin esas maksadı olduğu ve İslamiyet de dahi nice ayeti kerime ve hadisi şerife ile teyit ve tasdik olunan bu esasın zekât gibi ameli bir surete dahi ifrağı düşünülecek olursa sosyalistlerin maksadı yağmacılıktır gibi münasebetsiz sözler biraz zor ağza alınır.

Bugün hiçbir sosyalist yoktur ki muharrer makalenin dediği gibi ağniyadan birinin kapısını Çalsında ben sosyalistim servetinin nisfini bana vereceksin eğer bi çare Alâeddin Cemil Bey böyle zannediyorsa pek çok aldaniyor demektir.

Bir taraftan erbabı servete tröstler sendikalar vesair her türlü vesaiti murabaha teşkili hakkı verilip dururken fakir ve aciz ameleye bir muaveneti mütekalibe sandığı tesisini çok görmek günde milyonlar kazanan ve hiç şüphe yok ki amelesinin uykusundan rahatından hayatta hayatından her gün zerre, zerre çalarak gayri meşru bir surette kesbi servet ve saman eden bir zengine karşı biz günde ikişer kuruş fazla istiyoruz diyen ve bu mutalebatını tatili eşgal gibi gayet meşru ve son derecede hukuki bir surette terviç ettirmeye çalışan bir amale niçin anarşist niçin mikrop olsun!

Ey bi insaf ve lakayt olan zenginler hatır yalnız ki siz bankalarınızda kasalarınızda hıfzettiniğiniz o meblağı azimeyi kendi sayı zatınızla kendi kıdeminizle kazanmadınız siz yazıhanenizin bir köşesinde yaldızlı sigaranızı içerek gazetelerin borsa sütunlarını mütalaa ederken aşağıda ameleniz o binlerce aç sefil hasta aciz mahlûklar kimisi evde nafakasızlıktan kıvranan zavallı yavrucaklarını kimisi kundurasız mektebe giden evladını ciğer paresini düşünerek çalışmışlar tos toprak içinde gözleriyle tırnaklarıyla bütün mevcudiyetleriyle didinmişler ve sonra akşamüzeri o zavallılar bu sayı tahripkârın mükâfatı olarak onar kuruşla beşer kuruşla sefalet hanelerine dönerlerken siz akşama kadar geçirdiğiniz saati istirahatata mukabil milyon kazanarak köşünüze konağınıza avdet buyurmak için lastik tekerlekli Arap atlı büyük ve müdebdeb ilandonuzu bekliyorsunuz fakat yarın o amele size biz on kuruşa çalışamayız on ikişer kuruş isteriz derlerse biliniz ki haklarıdır. Ve her hak mutlaka yerini bulacaktır.

Ey muharriri gafil şimdi siz söyleyiniz bakalım ashabı servet bu parayı bulmuş diye bir sual varit olursa ne diyeceksiniz. Meşru bir surette cem ihtimali olmayan meblağı azime için verilecek cevap şudur:

Çalıştım kazandım

Bu iki kelimedede büyük bir hakikat vardır ki o da budur:

Meşru gayri meşru mademki kazandın artık bu servet benimdir sende çalışsa idin sende bi kolayını bulsaydın

Evet, bende bi kolayını bulsaydım değil mi? İşte bizde şeriati arayı ahmediyenin hepimizi kardeş addedilen bir emiri şerifine tabiyen afak ve ittihat edeceğimiz kimseye zararımız dokunmayacak daha az çalışarak yani biraz rahat ederek fazla kazanmanın kolaylıklarını arayacağız icap ederse büsbütün

terki mesai edeceğiz ve bu suretle gayri meşru bir suretle iktisap edilen servetlerin hiç olmazsa bir kısmı kalilini sayenize harekât mukabeleyi ifsaitkarınıza mukabil istirdat eyleyeceğiz.

İşte bizim bildiğimiz sosyalizm, iştirak, uhuvvet-i beşeriye budur. Bizim anarşist denilenlerin asıllarını araştırmak ve kendilerinin ne olduklarını anlamak lazımdır. Eğer Alâeddin Cemil Beyin makalesi pek zannettiğimiz gibi bir **ığfal** yahut bir teşvik üzerine yazılmış ise zararı yok çünkü o zatın bu hakikatleri bilmediğine hükmediyoruz. Yalnız vatandaşlarınıza karşı pek feci bir surette irtikâp edilen bu hatanın tamirini bekleriz.

Hüseyin Hilmi

Büyük Bir Konferanstan (mabat)

İskender'in münakip cihangiranesi zevkü zalimanesi hanı alut oyunları bugün unutulmuş bir rüyanın fakat kanlı işkenceli bir rüyanın kâbuslu sahnelerinden başka bir şey değildir. İsa'nın yahut Davut'un mürâi olan mucizat ı fevkal tabiyeisinde bin bir gece efsanelerinin hayaleti esatirisi gibi dimağı fevkel hayal âlemlerde gezdiren birer menkıbe i tafilanedir. Teb ve Memfis Babil ve Eski Roma solmuş zafer defnelerini başında muhafaza edebilmiş ölmüş azayı vücudu tefsic etmiş birer kahramandır.

Büyük Levsive mahbutu sefhelerin gözdelerin aguş zevk ikzasında heder bir neşve i galibiyet ve gulul ile uyuyan fakat cemaatin kanını usarei hayatiyesini emen birer sülüktür.

Napolyon beşerin en hunhar en canı bir mahlûk u müfterisidir. Hevesi galibiyetine feda ettiği mazlum kanları vicdanının şuyayip jandarı yıktığı haymanlardan çıkan dul yetim feryatları mezaliminin birer destan geriye karası yaktığı şehirlerden yükselen yangın alevleri gadrinin tahribinin insaniyet düşmanlığının en calı en bahur birer şahit et, ateş feşanıdır.

1870-71 muharebesi insaniyet için nasıl ki bir leke bir acı bir dert ise Rusya ve Türkiye seferi de gururu müstebidanenin menfaat mütezade i milliyenin kanla sefaletle gözyaşıyla mahmur bir heykeli cidalidir.

Tarihler bu... Vakıaları birer iddiayı müftehirane ile yazar. Bir tarafta hadisenin meğer ve efsanenin... Dinmeye layık birkaç yalancı diplomat menfaati şahsiye ve ya milliyeyi istirahatı umumiyeye feda ederek milletler beynine tefrika bırakır bu tefrikalar yavaş, yavaş tehdit amiz bir vaziyet alarak cidaller başlar kanlar dökülür ve hayvanattan yüksek mülkiyete karip bir mertebede bulunduğunu gururu celilesiyle iddia eden insanlar vahşi hayvanatın yapmadığı bir işi işlerler. Bir menşeden sadır etmiş vücutlar birbirinin zamanı hamiyeti altında ölür. Yuvarlanırlar en nihayet muharebe meydanlarında kandan şelaleler cesetlerden kümeler peyda olduğu halde bir tarafın galibiyeti diğer fırkanın mağlubiyetiyle neticelenir. Galiplerin başları gurur ile semaya yükselir şehirlerinde muzafferiyet teraneleri tebrik avazları etrafı çınlatır.

Mağlupların afakı maneviyatında gadr ıstırapla menzuç bir his kin ve gazez peyda olur. İşte o zaman iki küme arasında harpten daha müthiş kıtaldan daha muhrık mücadalat ı maneviye emeratı belirlemeye başlar ki o da intikam sevdasıdır.

Bu sevda ileriler. Sonraları öyle elim bir renk alır ki hayvanlar bile bu infial ı vahşyaneden utanır müfteriz vahşi mahlûkat bile bu işleri işleyemez.

İşte tarihi umumi! İşte kitabı vukuatı ilim! Vakayı meşuşa ile başlayan esatir devrinden başlayınız şark akvamını Filistinlileri Yunanlıları Roma'lıları Avrupa hükümetini velhasıl kurunu ecire kadar başlayan devletlerin vukuatını tetkik ederek kandan mücadeleden hile ve hudadan başka bir şey bulamazsınız. Bu da gün gibi zahir bir keyfiyettir.

Bugün ilk kademesini atmakla iftihar ettiğimiz ittihadı milel fikri mukaddesi umumiyede bir mahal işgal edecek olursa o zaman milli tarihlerin iftihar yahut yeğiz ile yazdıkları vakıalar yarın semanın nişyana karışmış esatiri ve korkunç bir kâbusu olacak o zaman harp ve cidale mukabil vasi bir şefkat ve muhabbet kin ve haset yerine daimi ve samimi uhuvvet cehle bedel halim ve marifet isahayı hariyeye mukabil kalemi hükümet cenk planları yerine ıslahı maarif layihaları kâin olacak harp bütçeleri ordu teslihatı donanama teçizatı hudut münazaatı milliyet mübarezatı siyaset teşrifatı insanların dimağından silinecek işte o zaman Anka gibi ismi var cismi yok uhuvveti umumiye müsavatı milliye hürriyeti beşeriye hâkimi arz olacaktır. Biz bu zaman için şimdiden tohumu efkâr saçmaya atının tenvirine istikbalin alayı şan ve şerefine çalışmalıyız ki yarın bizim varisi her halimiz olan ahvadımız bu zamanı saadete vasıl olabilsinler semere verecek tohumlar pek ziyade mesaiye

epeyce zamana muhtaçtır. Fakat bağı ittihadın semeratı güzidesi de beşeriyet için nafi bir devayı saadet bahşa olacaktır.

Say edelim çalışalım ki yarın ki sabah münirin meşuşu istikbal güneşinde... Biz görmezsek bile evladımız ahvadamız görebilsin.

Mademki yarın ki saadetin yarın ki sükûn ve eramisin husulbaz yer olması bizim koşuşmamıza vaptedir. Öyle ise çalışalım

Düşün (Ulemadan bir zat tarafından gönderilmiştir)

Düşün ey ruhi mütefekkir! Beşeriyet haziz mezelleten üç **a'layı izzete**, mertebe i kemale **sahi** saadete ne zaman vasıl olacak. Binlerce aile nüfusu şedit sefaletten melâmet i dehrin pençe i kahrı bi amanın, dan mukat kurtulacak.

Kavaidi içtimaide usulü mevzua de kayiki siyaset hâsılı hükümetler, hükümetler bütün kuvvetler bu velvelegah maişette bu cidalgahı hayatta beşeriyeti âli ihtirastan tenzih bir zemin vasi selamete eriştirmek için bir çare bir tarik i mesut icadına kudret göstermeyecek midir? Yoksa her feyzin her kemalin her meziyetin mevadı olan akılı beşer defî şer... Zarar olmaya na müsait na kâfimidir?

Vahdet i ruhiye itibariyle asıl vahide müncer olan insanlar arasındaki bu mütavertler bu zedidler bu adavetler bu hırsı şeniler bu tahakkümü facialar daima vezval napezir midir?

Bir ömürü mahdut bir nefesi madut için bu tahzibat ı elime bu efkârı gayrı selime bu hem cinse reva görülen belalar şu âlemdeki harp ve vakalar sefaletlere itilaller iddia olunan medeniyete terakkiyata bir zül hem de zülü fahiş bir nakısa değimlidir?

Düşün! Ey akılı hakayık ben ki küreyi arz bir saadetgah ı ziyinet bir kâşaneyi istirahat şekil i bediane koymak mümkün olduğu halde beşeriyet her safhasında geriye takı elem... Matemdir çünkü efrat itibariyle geriye barı bahtiyarına galip bir çehrede görülen tayiş meserreti bir çehrede meşhut olan renk kadar salidir.

Bütün bu ahvalin ahvali keder istimalin sebebi hakikiyesi tahlil ve teşrih olunursa orada bir aleti müthişe bir marazı müstevile runman olur ki o da ihtiraz denilen nakısa i nefsanîye zemime i hakliyedir.

Hep bu ihtiraz denilen belayı halkiyenin sevk ve iclasıyladır ki bir dahi siyasi bir namı perişan için milyonlarca beni beşerin dimağı masumesini dökmeye âlemi herc ü merc etmeye çalışır. Yine o ihtiraz denilen saye i nefisenin iclasıyladır ki milyonlarca malın bir sahibi sermaye binlerce amelenin alını terini mükâfatını istihkakı derecesinde vermemeye kasr ve tenzil hukuka inhiman eyler.

İhtiraz, ihtiraz ne müthiş ne nefret i evrana muharip beni beşer.

Bir haset i mekruhadır ki hilkatı âlemden beri beşeriyete na kabili tadat zararlar rahneler açmış âlemi bir sürü zarar dert ve elem eylemiştir.

Düşün ey ruhu hakayık çünkü cezire i... gerdbat cehaletin nalân edildiği bir devirde sahibi mazlum arasından çıkan şemsi taban gibi neşiri fiüzatı insaniye eden peygamber i Zişan ı Arabî beni ukdesi karısı Mekke den Medine ye nakidi makfil nebutla beşeriyeti tenvir ettiği sıralarda birinci icraat... Araplar arasında tesisi uhuvvet tersin esası muavenet izale i esbabı sefalet olmuştur.

Bir derecede ki Medine, de ihtirasın kökünü kesmiş ve rahnepa sürmekten Medine, ye irtica eden yararı safhayı yerlilerle menkay... Hem bizim servet ve agna eylemiştir.

Bu ittihadı insaniyet bu hakiki müşareket ve muavenettir ki islamiyenin Medine de zikir edilen nevayı elhamd insaniyetini az zaman içinde âlemin pek çok yerlerini gezdirmiştir. Düşün ruhun ey medeni ki! Akılı beşer bir türlü veda i fenniye bir türlü ihtiyarı aleti alileye kesbi zafer ederek elektrik ve kuvvei buhariye gibi iki azimi feyz icadın servet payanına mazhar olduğu halde en müterakki memleketlerde bile binlerce nüfus açlıktan hakî helake serilmekte fakrû zaruretün pençe i bi amanından tahlisi geriyen edememektedir.

Fazla olarak Amerika gibi hakne i feyz kudretin en mebzul serveti saçılan yerlere sednime i zaruret için varidat ve sayinden mütemadi olmak isteyen zavallılara sermayeden mahrum olduğu için ayak bastırılmamaktadır.

Bütün bu fecayinin bu ahvali elimenin menşe ve mesturu menfuru beşeriyete layık olduğu derecede itaf elhazeyi insaniyet edilmemek ihtirasa kapılmaktan başka bir şey değildir.

Beni âdem azayı yekdiğerinden

Keder...

Şu azayı bedir... Rüzgâr

Diğer uzvu. Karar

Terane i hakikiyle güyan olan Sadi gibi ahlakı safiye ashabının kati rabıta i insaniyetin inhilalidir ki terakkiyatı mevcuda dedikleri alâyiş i mevhum ile beşeriyeti hazizi mezellele düşürmüştür. Vahdeti ruhiye unsuru asli itibariyle yekdiğerinin aynı olan insanların yek diğere reva gördüğü âdemi tenasır âdemi tevaün âdemi ittihat insaniyet hali hazır medeniyetin en büyük gayzından en büyük şuyayip i gadrindendir.

Mabadi var.

Françeska Farer –Serbesti Fikrin Şahadeti-

Bir iki aydan beri bütün âlemi medeniyet müthiş pek müthiş feryatlar şikâyet sadaları tanin-i endaz oluyor. Paris'te kalpler ayarı inkılabiye ve ihtilaliyenin feryatları korkularıyla çırpınıyor. Âlemi medeniyetin serbesti i fikrin müsavat ve hürriyetin bütün muhafızları Paris'in kanini endaz afaki olan feryat ve figanlarına iştirak ediyorlar bütün hür memleketlerde serbest şehirlerde mutaden nümayişler icra olunur. Her tarafta bir gerbağ takdih ve tenvir hüküm fermadır. Her ağızda bir lanet her elde bir hareket her köşede bir sadayı şikâyet... Medeniyet! Hürriyet! Müsavat! Adalet! Lakin ne olmuş âlemi medeniyet niçin böyle hali telaş ve heyecandır. Nedir bu feveran bu coş ve nahruş bu feryat ve figanlar! Anut u leb necatı hürriyet âlem neden nalân ve guryan? Hürriyet ve müsavat sahnelerinde nedir bu müthiş nümayişler insaniyet niçin abar ı ateşin taassubu üzerinde çırpınıyor?

Evet! Garip pek garip müthiş bir hal vuku bulmuş sahte medeniyetin istiare ettiği meker ve halet tekrar baş göstermiş beşeriyet kurunu vustanın o mezalim ve hunu alut günlerinin aguşuna ricat ediyor. Parsalon'da serbesti fikir mücahitlerinden biri tekrar gerban oldu. Tekrar taassup tekrar mezalim!

Kâbusu şedit i taassup altında beşeriyeti idare eden efkârı beşeriye yi daima ve daima zulmüne taassuba sevk edip serbesti i fikre karşı muharebeler cenkler ilan eyle efkârı hürriyet ashabını cehennemi mezalim ve işkencelere duçar eden onları darağaçlarına çıkaran bir rahmana ihrak bil nar eden ruhbanıyetin engizisyonun hadit ve tenit ve siyah pençeleri altında beşeriyet hala inlemekte hala guryan fecai olmaktadır.

Evet! Sudur u dilarayı medeniyette o kuvvei cinaiye henüz hali, hayatta henüz sahneyi müthişeyi felakette. Fakat medeniyet neden susmuş? Neden sahneyi medeniyette ikameti mutlaka hüküm fermadır? Serbestiye fikri idare eden mücahitler niçin hayatı içtimaiyenin hakayıki bir güzidesini gam eden bu siyah gölgelere karşı ilanı mübareze edemiyorlar. , neden? Acaba neden? Bakınız onlar siyah alut minberlerinden hala beşeriyete lanetler fırlatıyorlar hala tahkir hala tazyikat?

En çirkin ihtirasat en mekruh ve melun ifalaat ve en defaatle malul ve muttasıf olan o zulmet erbabı acaba en âli ihtisasat en bir güzide efkâr ile müellif ve mütelezziz olan hürriyet erbabına neden hala galebe çalıyorlar? Fikri hürriyet minberi iclagahından niçin onların üzerine ateşler yağdırmıyor? Acaba medeniyet onları niçin iglal hürriyet ve müsavatla bağlamıyor? Ne için bu bi rahim ve bi mani mücadele ve muzalime!

Bunlar din namına eziyet ve işkence vaazları veriyorlar. Uhuvvet müsavat hürriyet ve adalet esasları üzerine vaaz edilen ahkâmı diniyeyi tağyir edip keyfi maişe tefsir ve tevil ederler ahkâmı kutsiye i diniyenin mahiyeti, esasiyesini her asırda her devirde yaşayan... Ve mutaassıp rahiplerin ircaı ile sui tevilata uğramış Allah âlimdir Allah rahim el rahmandır. Cenabı Allah muhafızı hakikiyi kâinattır! Evet, bu la tağyir bir hakikattir. Bir hakikat ki her akıl her vicdan ve her his talim eder.

Fakat engizisyon sahneleri üzerinde Allah namına ne müthiş cinayetler ne canhıraş fecai, ne tahammül fersa iktisafat icra edilmektedir! Bütün beşeriyetin tercümanı mihneti olan ne inilti ne feryat ve figanlar ne ah ve aninler!

Adalet müsavat hürriyet muhadenat ı umumiye! Fakat bu ciddi müthiş ve hakiki mebdâğiler namına hatalar darağaçları ihzar olunuyor.

Parsonya'da şehit olan kimdir? Françeska Ferer'i neden katl ve telef ettiler 1600 tarihinde Roma'nın kampudayı fiyuru meydanında cellâtların şen ve meserretli feryatları içinde büyük filozof çurtai Bruno'nun hayaen ihrak bil nar edildiği zamanlarının çoktan geçmiş olduğunu söylediği ve o devli müthişte hüküm ferma olan zulmet ve taassuba bedel şimdi hürriyeti kâmile ve serbesti fikir fermayı ferma olduğunu beyan ettiği için Freri kurban oldu.

Ve altarların... Kırbaçları ile inkılâp ve intilabat şayanı fecr ve mübahat olan muzafferiyetinden sonra beynel milel ruhbanıyenin bin başlı ejderhasının kahr ve telef edilmiş olduğunu söyleyen Ferer

o ejderhayı bi amanın pençe i iftirasında kurban gitti. İşte yirminci asrın 1909 senesi Frenci teşrini evvel on üçüncü günü Frerin idamı haberi belki bela gibi afaki hürriyette tanini endaz oldu. Fikri hürriyet ashabının tatlı rüyaları bu defada suya düştü.

İşte asırlardan beri müstebdit hükümdarlar prensler ile el ele verip fikri hürriyete karşı hail teşkil eden ruhbaniyet bu defada daima el taravet olduğunu âleme gösterdi.

Cinayinin haberi bu defada engizisyonun merkezi mekruhundan İspanya'dan geliyor. Engizisyonun bakiye i renk i siyahıyla yine medeniyeti şaibedar etti. İspanya'da eski taassup hala hüküm ferman imiş demek olur ki hür Avrupa'nın cenubi garbiyesinde kâin o memleket efkârı haziranın bir nevi merkez adul ve enrakıdır. İşte bir memleket ki kelimenin manayı hakikiyesiyle istibdadı ruhbaniyet altında inlemekte aheste, aheste tevsih etmektedir. Orada mektepler yerine ilayet ve ilayahsi manastırlar ruhbanhaneler var onlar ahaliyi mahvediyorlar. Fikri hürriyetin hayat bahş emiyorlar. Orada ahalinin yüzde yetmiş henüz okuyup yazmaktan mahrumdur. Ve zaten Parsalon'da isyanın zuhuruna bu hal sebep olmuştur. Bu defada fikri irticai hürriyete galebe çaldı. Kral ve piskoposlar intikama karar verdiler. Bu defada fikri taassupta fikri intikam uyandı. Ve hükmü karar sahnei medeniyette icra kılındı. Bu defada Avrupa ipkan kaldı. Fikri hürriyetin mücahidi yegânesi olan Françeska Ferer nihayet fikri taassuba kurban gidip bütün medeniyet âlemini ayağa kaldırdı. Şu devri hürriyette cellâdın satırı tekrar parladı. Esnayı muhakemede hiçbir zaman hiçbir delil elde edilmedi. Parsalon isyanında Ferer'in ziy methal olduğu meydana çıkmış olsa idi acaba ölümden başka bir cezamı tayin edeceklerdi?

Müttefi Ferer şüphesiz bir günahkâr idi? Evet rahipler nazarında bir günahkâr idi. O mücahit i hürriyete alçak nazarıyla bakarlar idi. Neden bu!

Zira Ferer fikri hürriyetin terakki ve tevsiiine ahvali içtimaiyenin iyileşmesine ilim ve fennin hak ve hürriyet esasları üzerine cemiyeti terbiye etmek istiyor idi. Zira Ferer hürriyetin yeni incilinden vaaz verir idi. İşte Françeska Ferer'in gayri kabili af olan kabahati!

O hain fazıl metin Ferer'di: hürriyet uğrunda canını feda etti manastır muhitlerinden çıkan zehirli havadan telef olup gitti. Fakat hürriyet ve hak müsavat nazarında Ferer bir mahkûm olmayıp kurbanı istibdat ve taassup olan dedeziyuların çiyurtanların advadan dolu serbesti fikir fedailerinin panteonunda istirahat ediyor. Zira fedailer şehitler serbest fikir ashabı ölmez daima ve daima baki beri hayatta kalırlar.

AH TARİHİ GÜNLER! Fransa'nın serbestîye fikri bu defada sahnei hürriyet üzerinde fermanı ferman oldu. Ferer'in bakaya hatırası içi Fransızların Renze inşa edecekleri heykel mumi ilham ebedi. Şahidi hürriyet ve şahadeti olacaktır.

Paris'te icra edilen nümayişler bütün âlemi medeniyetin nazarı dikkatini celp etti. Ne muhibbi teşkilat ne ulvi nümayiş ne eseri hidayet!

Juralar ve ayanların delalet ve pişdarlığı ile icra edilen bu merasimi nümayişkarenin ulviyeti elbette medeniyet takdir eder. Bunlar elbette Fransa'nın takdirinde bir sahifeyi zelin ihraz ve işgal edeceklerdir.

Parsalon Ferer!

Sosyalizm fikrinin mecruh ve **mükedder** kalplerin **dağdar** canların tercümanı bülendi avazı olan Ferer elbette yaşayacaktır.

Rahipler cemiyeti ruhbanıye elbette er veya geç fikri hürriyete tabi olacaklar. Elbette Ferer'in şahadeti bütün âlemi zir ve zir edecek yaşasın mücahitler binler yaşasın

Truşak

Mütercimi Bedin

Dede Hasan'dan Mabat

Balık sürüsüne benziyordu. Bu kitle kıvıldıyordu. Yalnız kenarda ince bir cereyan fesleri şapkaları sürüklüyor bir taraftan girenler oradan çıkıyordu.

Hava gazı sütununa itka ederek muşaliplerin semasını teşciye çalıştı. Üçü de bir çibanlı kadar sarı ve zayıftı. İkisinin de baş zemine eğilmiş yalnız birisinin ki semaya kalkmıştı. Yeni yükselen sıcak bir buhar güneşi zavallının göz bebeklerini çamurlu bir cam parçası gibi parlatıyor açık kalan ağzını ta boğazına kadar aydınlatıyordu. Sanki fesih etmiş bütün bir mezaristan vardı. Etrafa artık hayatta olmayanlara ait fena bir hava yayılıyordu.

Buradan da kaçtı. Kasımpaşa'ya uğradı. Memiş asılmamıştı. Memiş kurtulmuştu. Hâlbuki o na akşam haber verdiler ki daha yüzlerde canı aynı cezayı görecekler şu cahil beşere aynı dersi öğreteceklerdi.

Geceleri hiç uyumuyor nefesini kaldırdığı pencereden serinlik alarak muttasıl tütün içiyordu. Ve sabahleyin camiden döndükten sonra artık eve uğramıyor yalnız masluplardan yeni asılacaklardan bahsedeneri dinleyerek bu bahsi açarak bu bahisten telezziz ederek yaşıyordu. Bazı ahbabı git te anlasana senin Memiş ne oldu diyorlardı cevap bile vermiyor hicabının buna mani olduğunu kendi kendine bile itiraftan utanıyordu.

Karısı evde olmadığı geceler sofadaki saati susturduktan sonra sokaktaki lambanın ziyası girmesin diye perdeleri indiriyor değirmenin gürültüsünü duymamak için kulaklarını tıkıyor ve yatağında iki büklüm kendini dinliyordu. Dede hasanın vicdanı artık söylemiyordu.

Yatsın namazından dönerken ona haber verdi. dün senin Memiş'i gördüm hapiste selam söyledi babam beni niçin gelip görmüyor bir uğrasında elini öpeyim dedi gitsene dört gün gidip gitmemekte müteredit kaldı. Nihayet bir gece harabeden sıkıntılardan sonra karar verdi. Ertesi günü gidecekti. Hâlbuki sabahleyin suyu ki yine asılmışlar vardı.

Beyazıt'tan geçerek Ayasofya'ya indi. İlk günlerden çok تنها idi. Köşeyi dönünce üçerli beş direk ortada sallanan göze çarpıyor şimdi artık bu alışılan temaşalar karşısında hiç durmayarak geçenler işine koşanlar çoğalıyordu.

Yaklaştı ta fasıla işaret olan ipe kadar sokuldu. Musaliplerden üçü meclisi mebusan binasına arkalarını çevirmişti ikisi bir zenci ile zayıf bir çocuk tam kürsüye riyasetle karşı karşıya gelmişti. Zencinin yanındaki Memiş'di.

Dede Hasan ağladığını belli etmemek için cebri nefes etti. Uzaklaşmak istedi. Fakat mihlanmıştı. Ayaklarını kurtaramıyor elini kimildatamıyor büyüyen gözleri ile yalnız oraya bakıyordu. Memiş'in kunduraları yerde sanki inip tekrara giyecekmiş gibi yan yana hazırlanmış duruyor boynunu kesen ip derilerini toplayarak ta gerdanının altında bir yumru teşkil ediyordu. Onun gözleri kapalıydı. Şiddetli bir öğle güneşi gırtlığına kadar sokuluyor açık kalan ağzının etrafında uçan sineklerin kanatlarını yaldırlıyordu. Nefer pantolonunun üzerine geçirilmiş musalip donu pek kısa geliyor zavallı kolları ta diz kapaklarına kadar uzayarak ona tehlikeli bir oyuna çıkmış cambaz şekli veriyordu.

Memiş'le yanında sallanan aksakallı zencinin bir manayı tezyifle sarkmış mor dili mütekaliz dudakları canlılar karşısında bi fütur mağrur sanki bir ıslık çalıyordu. Hâlbuki dede hasanın sutoğlu aciz ve mütenadim görünüyor simasında ben ne yaptım ben bilir miydin şu hiç aklımla bu nadan vücudumla ne kadar fenalık edebilirdim diyen bir mayili istizah göğsüne halik edilen levhadan daha iyi daha sarıh okunuyordu.

Dede Hasan neden sonra düşündü kendi kendine zavallı Memiş dedi astılar zabıtlarını kesenler nazırları öldürenlerle bütün o kurşun atanların kışladan kaçanların isyan ihtilal fikriyle ortaya dökülenlerin kabahati hep bir değil mi? Hepsi bir noktaya bir emele hizmet etmek için hazırlanmamışlar mıydı? Bunların içinden bazıları fitraten ahlaken daha şecaatler daha az korkak olduğundan daha çok iş görmüştü. Öbürleri de o sıralarda fırsat bulsalar imkân görseler o ahlakta yaratılsalar bunu yapmayacaklar mıydı? Kanun kimi tecziye ediyordu. Mesela bir harpte diğer bir ihtilalde cesaret ve besalet terakki edilen fitrat mı?

Masluplardan ikisi rüzgârla veyahut iplerin yavaş yavaş açılan gerginliğiyle kımıldadılar. Memiş yan döndü o zaman ihtiyar artık tamamıyla göremediği bu simada muhip bir manayı itap buldu. Onun asılmasına kendisinin sebep olduğu bütün teessürlerinin bundan ileri geldiğini onu hükümet tevkif etmiş olsaydı bu derece eziyet çekilmeyeceğini hatırladı. Kalbinde kızgın bir sesle fenalık edenleri cezasız kalmaktan kurtarma ihbar et vazifeni yap diyen vicdanı, vicdanı tesmiye etmekle aldandığını bu şey bugün ona sen fenalık ettin Memiş'i sen öldürdün canısın diyordu. O zaman düşündü ki o birinci sesi yüreğine sokan şeytandır. Bu defa gözlerini yaşlarla doldurarak ona hitap eden asıl vicdan asıl doğru histi. Zira birbirine bu derece muhalif bir kuvvete bu derecede maruz bir esere nasıl vicdan denilirdi? Vicdan bu derece aldatır bu kadar fenalıklara meydan bırakır mıydı?

Etrafına baktı adliyenin kapısında mühim bir faaliyet bir hareket vardı arabalar çıkıyor hocalar giriyor askerler dolaşıyordu. Karşında çınarların gölgesine kurulan sedirli kahvelerde ise tenbel adamlar kendilerinden biraz ötede sııklara gerilmiş insanların fecaatini hissetmeyerek tarihten bir sahife okur gibi ölümü kendilerine mütekarrip görmüyorlar sanki başka âlemde başka devirde yaşıyorlardı. Güneş mütemadiyen ısıtıyordu maslupları ihata eden mütecessisler bardakları birbirine vurarak beyaz önlüğüyle dolaşan ayrıncıya yaklaşıyorlar ve hararetlerini bastırdıktan sonra

bıyıklarının rutubetini dilleriyle kurularak tekrar yerlerine seyirleri avdet ediyorlardı. Kimse dede Hasan kadar oraya aşına değildi. Yaklaşamıyordu.

Birden tozları kaldırarak koşan bir süvari zabiti siyasetgahın önünde atından indi. Neferlere bir iki emir verdi. Sonra kamçısıyla halka dağılmalarını işaret etti.

Gözler önünde sarkan müthiş ölülerin verdiği ders inkisatla bir dakikada meydan boş kaldı. Bir asker gitmek istemeyen dede Hasana uzaklaşmaya icbar etti.

İpleri mekruhlerden çıkardılar hamalların omuzlarından aldıkları murdar tabutlara ölüleri elbiseleriyle yerleştirdiler. Kapaklarını örttüler. On dakikada işlerini bitirip meydandan uzaklaştılar.

Yalnız darağaçlarını olduğu gibi bıraktılar. Dede Hasan divan yolu yokuşunu tırmanan tenha yollarda tabutların arkasından uzun müddet baktı. Sonra kaba sakalın salkım söğüdün saray içinin ögle ezanı sesleriyle dolan tenha ıssız sokaklarında mahalleler arasında merkez kenarlarında güneş batıncaya kadar dolaştı. Akşam namazını hiç tanımadığı harap bir mescitte kıldı ilk önce onun vicdanı aldatmıştı şimdi ise Memiş'in ölümüne sebep olduğundan dolayı kendisini itap ediyordu. Evet diyordu kandilleri yanan bu ufak ve mazlum sokağın altında sarı ve gayri kabili itiraz bir sesin hükümete onu sen ihbar ettin susmuş olsaydın kurtulacaktı dediğini işitiyordu.

Hâlbuki vicdan tesmiye ettiği belki vukufu sarıh muktedit olduğu kadar düşünmesi ve düşündüğü gibi kabul etmesi ihtiyarı yine aldatıyor yine çıkmaz sokaklara sevk ediyordu.

Zira: divanı harp dede Hasandan evvel delailini bularak Memiş'i tevkife karar vermişti. Onu ihbar eden sütbabası değil kendi hareketiydi o halde.

Erenköy kanunu evvel 325

Refik Halit

Yetmiş sekiz Yaşında Bir Rus Sosyalist Kadının Muhakemesi

İhtilalci ve sosyalist olmakla itham edilen mösyö Gamadam Çaykovski'nin muhakemesi ahiren Petersburg'da icra kılınmıştır. Her sanen ihtiyar fakat kalben ve fikren genç ve dinç gayyur ve faal olup senelerden beri hürriyet uğrunda her türlü fedakârlığı göze alarak Rus sosyalistleri zümresinde bir mevkii mühim işgal etmişler idi.

Reis –kaç yaşındasın?

Madam Çaykovski yetmiş sekiz

Reis ne iş yapıyorsun?

Madam ça – içtihat hürriyetiyle meşgulüm

Reis hürriyet ne demektir?

Ma. Ça.- serbest yaşamak serbest düşünmek serbest iş görmek ve hususiyle hak ve adaleti serbestçe müdafaa etmek

Reis sen bir sosyalist olup mensup olduğun cemiyetin zehir nak akidesiyle izahını teşviş ediyorsun

Ma. ça –demek siz öyle telakki ediyorsunuz. Fakat sosyalizm demek hak ve hakkaniyeti adalet ve müsavata muhafaza etmek demektir. Bunlar hem kavaninin mevzuu ve hem de kavanini tabiyeinin ahkâmı manifesindedir. Eğer beni muhafaza i hak ve hakkaniyet töhmetiyle itham ediyorsanız peki hala her zaman olduğu gibi bu seferde hak ve adaletin insanların adaletsizliği haknasana sayı yüzünden mahkûm olsun insaniyet esasen hürriyete meyyaldir. Lakin o hürriyet ne kadar tagirata ne kadar sui tevilata uğramış işte burada adaletgah namıyla maruf olan şu salonda bile nice haksızlıklar oluyor nice masumlar haksızlık yüzünden kurban gidiyor. Nice gözlerden yaş ve matem yaşları akıyor. Nice haklar gasp olunuyor. İşte adaletgahı ihraz eden siz... Ey hâkim... Siz! Şimdi beni mahkûm edeceksiniz şüphesiz edeceksiniz

Fil hakika mahkeme mösyö Çaykovski'nin beraatına karar vererek madam Çaykovski Sibirya'ya nefye mahkûm oldu.

Heyeti hâkiminin nefye dair verdiği kararı kıraat edildiği zaman madam Çaykovski itidal dun zeil etmeyip kemani metanetle dinledi. Bada zevç ve zevce yekdiğerini deraguş ettikleri zaman gayet... Bir manzara hüküm ferma olmuş. Bu manzara beş dakika kadar devam edip bütün hazurunun gözlerinden ser ü şek hazan ve keder akıttıktan sonra reisin emri ile Madam Çaykovski kaleye nakledilmiştir.

Bazıları madam Çaykovski'ye ça hazretlerinin affına müracaat etmesini teklif ettiler ise de cesur kadının yüz buruşuklukları üzerine bir... Hiddet hâsıl olarak: hayır! Ben serbesti fikrin hürriyeti beşeriye nin hakiki tilmizlersen olup hiçbir vakit sadayı hak ve hakkaniyeti pey mal edemem. Çarın

affına müracaat etmek hak ve hakkaniyeti pey mal etmek demektir. Affa müracaat etmekten ise ölmeyi bin kat arcih addederim demiş.

İhtiyar sosyalistin şu beyanatı ihraranesi hürriyeti umumiyei mucip olmuştur.

İşte ikinci bir Ferer... Belki ondan daha ulvi daha âli bir mevkii ihraz etmiş. Aralarındaki fark şudur ki birisi idama mahkûm oldu diğeri ise Sibiryaya'ya nefiy edildi. Fakat değil mi ki Sibiryaya'ya nefiy edilmekte bir nevi ölüm demektir? Madam Çaykovski elbette Çar Nikola'nın avına müracaat etmeyecektir. O cesur faal kadın elbette serbesti i fikrin hürriyet müsavatın adaletin uhuvveti umumiyenin ahkâmını düsturunu pey mal eden çareye lanethan ola, ola menfa köşelerinde ölmeyi tercih edecektir. Elbette hürriyetin düşmanlarına ser i firuy etmeyecektir. Hürriyetin adaleti mutlakının müsavat ve uhuvveti umumiyenin esasını maksadını hatta mahiyetini bile değiştirmeye kalkanlara karşı nasıl ati ucube neler düşünecek beşeriyeti hazıra cenkleşin, cenkleşin ki, bir günde onun semereyi hayat i bahasına nail olabilsin. Şimdiye kadar hürriyet namına pek müthiş cinayetler pek canhıraş mezalim ve iktisafat tahammül fersa eziyet ve işkenceler icra edilmiş ta kurunu kadime den beri zavallı beşer darağaçlarında cellâtların keskin kılıçları altında inleye, inleye canın hayatını feda etmiş diyorlar ki ömür beşer bir mübarezedden bir mücadeleden ibarettir. Hayır! Bu safsatadır. Bu müthiş hata alut bir zehaptan başka bir şey değildir. Bu farz ettiğimiz mübareze insanların icadı kardeşini bizden sonra tufan diye bağırın... Melüle i istibdadın akidesidir. Beşeriyetin mukadderatı hürriyete merbut iki kuvvet maddiye denilen meşum bir mahiyetin zehirli tesirâtı altında bir mübareze gibi tekli olunmuştur. Bakınız tabiat, içinde her şey hürriyete misal gösteriyor. Tabiat kendisinin hürriyetin resmi mücessemi olduğunu her zaman gösteriyor.

Heyhat! Zavallı beşeriyet daima mahkûm daima geryan daima nalândır! Kuvvetli eller her an ve zaman hak ve adalet hürriyet ve müsavat kaziyesini idama mahkûm ediyorlar? İşte kurban hürriyet daha zavallı madam Çaykovski! Yetmiş beş sene mütemadiyen hürriyet uğruna hasrı hayat etmiş iken çünkü çocuklar tarafından mahkûm oluyor. Zavallı ihtiyar kadın. Bir cinayet mi işledin acaba? Cemiyetin esasiyesini ihlal edici bir harekette mi bulundun? Hayır! Hayır! Bilakis cemiyeti... Havalinin sefalet ve felakete sevk eden siyah gölgeleri def etmeye gayret eder iken o siyah gölgelerin muhiti müsfehinde pervaz eden ervah habise nin pençe i kahırlarına kurban gitti. Bu defada hürriyet mahkûmu oluyor. Fakat ne vakte kadar! Elbette... Rahim eden mücahitler bir gün... Bir muzafferiyet ilan ederek hürriyeti ebediyenin vazı heykelini rakz edeceklerdir.

Fukarayı Ahalimize Müjde

Evvelki gün meclisi mebusanda müzakere edilen emlak vergisi kanunu hakikaten nazarı dikkati celbe şayandı.

Milletvekillerimizin zavallı köylüleri muhafaza hususunda hükümet ile hem fikir olacakları amarı bedihiyedir. Bu esas itibariyle dün maliye nazırı Hamit Bey Efendi tarafından kanunu mezkûr dâhilinde verilen izahından anlaşıldığı üzere şimdiye kadar ağır vergilerin bil lüzum... Barı takili altında inleyen efradı millet bil hassa çiftçilerimiz fakrû zarureten halas bulacaklardır.

Cavit Bey hükümetin emlak vergisinde beş esas kabul ettiğini ve onlardan birincisi emlak ve arazi vergilerinin yekdiğerinden tefriki ikincisi maarif ve teçhizat ianelerimin ilgası üçüncüsü emlak vergisinin irad üzerinden tahsil vecibiyeti ve dördüncüsü verginin iradı gayri safiyeden yüzde on iki üzerine tertibi ve beşincisi dahi tahriri emlak icrası olduğunu beyan etti. Hükümeti meşru tanın hukuku ahaliyi ve gaye esaslarına mebtini olan şu nazariyatı şayanı teşekkürdür. Bu kanunda hükümet fukarayı ahaliyi nazarı dikkate aldığı gibi köylülerimize de büyük istifadeler temin etmiştir. Ez cümle zirai emlakın zahire ve eşyalarının muhafazayı için inşa ettirdikleri mebaniyenin emlak vergisinden muafiyeti meselesi ki şimdiye kadar meşrutiyetin kavaidi maddiyesini takdir edemeyen ahalimiz küfâfi nefis edebilecek derecede elde ettikleri cezayı bir meblağı çoluğunun çocuğunun temini maişetini düşünemeyerek hükümete terk ederken bu kere kendilerine bahş edilmiş meşrutiyetin kavaidini tamamıyla ispat edecek ve köylülerimizde memleketimizin hayatı maliyesini ala edece olan ziraatın terakkisi için bütün mevcudiyetleri ile çalışacaklardır. Hükümetin kabul ettiği ve millet meclisine kabul için ısrar gösterdiği esasların meclisi umumiyece dahi mazharı hüsnü kabul olacağından şüphe edilmez.

Fakat hükümet bu kanunda yalnız ziraiyi nazarı dikkate almıştır ki diğeri sınıf ahalimizin iktidarı maliyesi nazarı dikkate alınarak olursa onların zirai kadar muhtacı muavenet olduğu tezahür eder.

İşte Kütahya mebusu Ferit Bey bu esası düşünerek kasabalarda sakin fukarayı ahalinin dahi bu müsavattan istifadeleri esbabının istikmalini dermeyan etti:

Şöyle ki bu kanunda iki yüz elli kuruş iradı senevîyi tecavüz etmeyen haneler istisna edilirse hiç olmazsa iradı senevîsi bin kuruş tecavüz etmeyenlerin yüzde dokuz kuruş vergi ile mükellef olmaları adalete mugarandır. Hükümet alel umum rençperlerin ikametgâhının tekâliften istisnasını teklif ediyor encümen bunu kabul etmiyor. Bu fikre iştirak ederse madde yalnız bir noktada maruz bulunacağım ki rençperlere teşmil edilen bu istisnaiyetin kasabada bulunan fukara ve halk ashabına teşmil olunmamasıdır. Binaen âli, âli alel umum Osmanlıların meskenleri senevî iki yüz elli kuruş iradı geçmediği halde de istisnası lazım gelir. Çünkü bendeniz ikisinin beyninde bir fark göremem.

Ferit beyin mütaalatı pek münsefanedir. Hakikaten yevmiye üç beş kuruş almak suretiyle hayatını efna eden zavallı amele meskenlerinin iradı senevîsi iki yüz elli kuruşu tecavüz etmediği halde vergiye tabi tutulması müsavata muhal gibi görünüyor daha doğrusu muhali müsavattır.

Her halde meclisin hükümetin mütalaat ve nazariyatı yekdiğerine pek yakın bulunduğundan itilaf husul bulacağıının ve Ferit beyinde amele hakkında serd ettiği beyannamenin nazarı dikkate alınarak fakir aciz ahalimizin terfiye hallerine muhafaza i hukuklarına riayet ettiğimiz bil hassa istirham eyleriz.

M.

Manzumeyi efkâr matbuası

Müdürü mesulü Hüseyin Hilmi (bu son kısım yazıdan bağımsız form olarak her sayıda var)

TÜSTAV